

24. s e ž i t

B Ů H - V Š E C H N O V E V Š E M

Ú V O D

Už od počátku tohoto základního kursu se nám stále znovu ozřejmovalo; nic v tomto světě není pro člověka neproblematické, na tož on sám. Má jeho život vůbec smysl? Může člověk dát svému životu smysl? Ukázalo se také, že při zodpovídání těchto nejzákladnějších otázek nebyli lidé nikdy zcela zajedno - a dnes jistě ještě méně než v jiných dobách. Na otázky o postavení země ve slunečním systému, o výstavbě atomů, o mnoha pochodech v živé buňce a o lecčems jiném existují všeobecně přijaté odpovědi. Na háňanku "člověk" však nejsou.

přesto se však lidé stále znovu snažili nalézt odpovědi na ono "odkud" a "kam" ve svém životě. sešit č.3 předložil důležité a pro naši dobu typické pokusy takových odpovědí a současně ukázal na jejich omezenost. podle křesťanské víry je lidskému životu dán smysl a tím je dána člověku odpověď: Bůh dává lidskému životu smysl v Ježíši Kristu.

celý tento kurs se vposledku pokoušel tuto výpověď rozvíjet. všechno, co bylo řečeno, byla tedy "teologie", nauka o Bohu. Snaží-li se tedy tento sešit pod tématem "Bůh - všechno ve všem" ještě jednou shrnout různé aspekty křesťanské odpovědi, pak to jistě neznamena, že jsme tuto odpověď vyčerpali, že je naše tázání u konce. vůči Bohu - našemu cíli - zůstáváme vždy poutníky.

O B S A H

1. B Ů H - Z Á K L A D A C Í L Č L O V Ě K A
- 1.1 B ů h v s t u p u j e d o l i d s k é h o ž i v o t a
- 1.11 Je Bůh produkt člověka, nebo je to základ, který člověka nese?
- 1.12 Boží vůle - znásilnění nebo osvobození lidské vůle?
- 1.2 B ů h n e p ř c h á z í d o l i d s k é h o ž i v o t a t e p r v e " n a k o n c i "
- 1.21 Tváří v tvář smrti vystupuje otázka po Bohu
- 1.22 Křesťanská víra smrt nezneškodňuje
- 1.23 Křesťanská naděje na život se rozněcuje z živého Boha
- 1.24 Ze zorného úhlu konce vstupuje Bůh do lidského života
- 1.3 B ů h s t o j í u ŝ n a z a č á t k u
- 1.31 Význam začátku pro smysl celku
- 1.32 Zkušenost Boha v přítomnosti - přístup k počátku
- 1.33 počátek učiněný od Boha - výzva lásky
- 1.4 B ů h j e z á k l a d e m a c í l e m č l o v ě k a i d ě j i n
- 1.41 počátek, přítomnost a budoucnost člověka v objetí Božím
- 1.42 počátek, přítomnost a budoucnost lidstva v objetí Božím
- 1.5 Ú k o l y
2. B O Ž Í T A J E M S T V Í - S P Á S A Č L O V Ě K A
- 2.1 T o , č í m j e B ů h p r o č l o v ě k a , n á m m ů ŝ e ř í c i , c o B ů h j e
- 2.11 Bůh se dává člověku
- 2.12 Člověk může Bohu špatně rozumět
 - káýž ho chápe jako prostředek lidského sebeuspokojení
 - vidí-li ho jen jako pozitivní kontrast lidské bídy
 - dívá-li se na Boha jako na garanta lidských nároků
- 2.13 Bohem lidí je Bůh jakožto Bůh
- 2.2 B ů h - n e j v y š š í b y t o s t ?
- 2.21 Bůh bible; pán dějin
- 2.22 Bůh filosofů; Nejvyšší bytost, jakou si lze myslet
- 2.23 O Bohu můžeme myslet jen po lidsku
- 2.24 Není po lidsku myšlený Bůh lidským výtvořem?

2.3 Bůh - tajemství

2.31 Bůh "zcela jiný";

- prázdná formulka?

- korigující formulace

2.32 Bůh - "absolutní tajemství"

2.4 Bůh, který je láska

2.41 Tajemství lásky - odkázáno na odpověď

2.42 Tajemství lásky - zproblematizování zlem

2.43 Vysvětlení Starého zákona; důvěra v Boha, který je větší

2.44 zvěst Nového zákona; zjevení Boží lásky ve smrti a
vzkříšení Ježíšově

2.5 Živý Bůh zjevení

2.51 Bůh je blízký a současně nevyčistišný

2.52 Bůh je "Ty" pro člověka

2.53 Bůh jako "Ty" je nesrovnatelný a jediný

2.54 Člověk je otevřený Bohu

2.55 Bůh dovoluje člověku, aby ho oslovil jeho jménem

2.6 Úkoly

3. OTEC NAŠEHO PÁNA JEŽÍŠE KRISTA

3.1 Nekonečný Bůh v dějinném zjevení

3.11 poslední zjevení Boží v Ježíši - zúžení Boha nebo
konec dějin?

3.12 poslední zjevení Boží v Ježíši - přijetí dějin do
pohybu Syna k Otci

3.2 Boží zjevení jako sebezjevení

3.21 radikální Boží nasazení v člověku Ježíši

3.22 vzkříšení člověka Ježíše jako zjevení lásky a
všemocnosti Boží

3.23 Člověk Ježíš jako zjevení Boží o člověku - Bůh chce
dovrшит lidské bytí

- Bůh chce dovrшит společenství

3.3 Zjevení a spoluúčast

3.31 poznání ve "vytržení"

3.32 poznání Boha v bytí s Kristem

3.4 Úkoly

4. JEŽÍŠ KRISTUS - ZJEVENÍ
BOŽÍHO ŽIVOTA

4.1 Syn - cesta k otci

4.11 Ježíš je ten, který je u otce

4.12 Ježíš je ten, který přichází od otce

4.13 Ježíš je stále cesta k otci

4.2 Duch - společenství s Bohem
a v Bohu

4.21 Cesta k otci skrze Syna v duchu

4.22 V duchu se dává Bůh sám

4.23 V duchu jsme přijímáni do školy lásky

4.3 Úkoly

1. B Ů H - Z Á K L A D A C Í L Č L O V Ě K A

V následujících úvahách se pokusíme postavit si znovu souhrnně před oči základní přesvědčení křesťanské víry; že se totiž Bůh s člověkem setkává a jak k tomu dochází. pokusíme se ukázat, jakým způsobem si Bůh činí nárok na život člověka a tak přivádí člověka k sobě (1.1); jak Bůh, jenž stojí "na konci" lidského života, znamená pro člověka smysl a cíl (1.2); jak se z přítomné zkušenosti Boha ukazuje počátek člověka jako láska, jež dává životu smysl (1.3). Jelikož však člověk nežije jen jako jednotlivec, ale vždy ve společenství, musí toto vše platit i pro lidské dějiny (1.4).

1.1 B ů h v s t u p u j e d o l i d s k é h o ž i v o t a

1.1.1 Je Bůh produkt člověka, nebo je to základ, který člověka nese?

V sešitě 3/2.21 jsme se zmínili o povídce francouzského existencialisty Camuse, v němž odsouzený na smrt říká knězi: "... a snažil jsem se mu naposledy vysvětlit, že už mi nezbývá moc času. Nechtěl jsem^o přej přicházet kvůli Bohu." věřící člověk bude asi z této odpovědi v rozpacích. Jak může přicházet o čas někdo, kdo myslí na to nejvyšší, nejlepší, nejvíce hodné lásky a mluví o tom?

Kdo se nemohl vyhnout takové zkušenosti, musí si uvědomit, že jeho stupňování - "nejvyšší", "nejlepší" - zůstávají pro nevěřícího bez účinku, nepodaří-li se mu ukázat, že ono "nejvyšší" se člověka skutečně týká. Za takovým odmítáním může být skepse právě vůči tomu, co si lidé pod tím "nejvyšším" a "nejlepším" představují. Může za ním stát otázka, zda může vůbec vzniknout něco dobrého z toho, když lidé vlastně jen stupňují do nekonečna svou nízkou omezenost a tu pak vydávají za to "nejlepší".

Nesmíme přehlédnout, že touto pochybností o lidském obrazu Boha stojí i pochybnost nebo zoufalství nad samotným člověkem. Lidská omezenost, právě také tam, kde předstírá velké myšlenky, vzbuzuje odpor a nechuť. přesto však za touho pochybností o člověku, zvláště tam, kde se stává zoufalstvím, stojí ješ-

tě poslední přesvědčení, že člověk by musel být větší, ba mohl být větší, než se ve skutečnosti projevuje.

Je však právě Bůh křesťanského zjevení tím, kdo může toto zoufalství zvrátit, protože chce, ba může stvořit většího člověka?

O první předběžnou odpověď na tuto otázku jsme se pokusili už v sešitě 3/4. To, co jsme v něm rozvedli, mělo téměř charakter nabídky: "Neosvědčuje se Bůh právě tím, že člověka miluje a tak ho skutečně vyvádí z jeho omezenosti?"

Činí-li to, pak je to on, kdo dává lidskému životu smysl. Pak je - protože objímá celý život člověka - základem a cílem lidského života.

1.12 Boží vůle - znásilnění nebo osvobození lidské vůle?

Obklopuje-li Bůh jako základ a cíl celý život člověka, pak to musí také znamenat, že Bůh skutečně vstupuje do lidského života. Tomu by se nemělo rozumět tak, že by Bůh přicházel do našeho života zvenčí, jako cizinec, aniž bychom vlastně my sami s ním měli co činit. Je tím spíše míněno, že skutečně lidský život není bez Boha možný, že ho Bůh nese, že je mu "vnitřní".

Nestojí však proti sobě Bůh a člověk vlastně cize? Není tomu tak, že Bůh vnucuje člověku svou vůli zvenčí?

Mnohé námitky proti Bohu vycházejí jistě z toho, že se Boží vůle a lidská vůle už předem rozehrávají proti sobě ve smyslu konkurence. Asi tak: člověk má svou vlastní vůli. Tu by v zásadě rád sledoval. Ale proti jeho vlastní vůli vystupuje jiná vůle: vůle mocnějšího pána. Tento pán je sice velkorysý, nezávidí člověku jeho štěstí. Ale vyžaduje, aby člověk uznal jeho svrchovanost. Je-li člověk ochoten uznat tuto všemohoucí vůli někoho jiného, dosáhne za odměnu i věčné blaženosti.

Mezi vůlí člověka a vůlí Boží je jistě napětí. Ale písmo ví o člověku, který Boží vůli musí teprve hledat a pak se učit poslušnosti. I ten člověk, který byl Božím synem, se musel v tomto smyslu učit poslušnosti. List Židům popisuje Ježíšovo chování takto: "A přesto - i jako syn Boží - svým utrpením se učil poslušnosti." (Žid 5,8). Učí-li se člověk poslušnosti takto, nedojde ani ke konfliktu ani k rezignaci. Právě v poslušnosti se Ježíš projevuje jako svobodný. Nedělá to, k čemu by byl vposledku nucen. Tak by byl Bůh s Ježíšem nedosáhl svého cíle; neboť vykoupení se mohlo uskutečnit jen svobodnou poslušností. Ve své poslušnosti dělá Ježíš to, co skutečně sám chce.

Uznává Boží cíl jako svůj vlastní

To znamená, že Ježíš se nevzdává sebe sama a své vůle masochisticky, sebestřastně, aby v tom nacházel potěšení. Když Ježíš koná Boží vůli, jedná se o konkurenci silného pána, který prosazuje svou vůli prostředky své všemohoucnosti, a podřízeného, který udělá nejlépe, když ustoupí.

Kdo chce skutečně chápat vztah Boha a člověka, Boží vůle a lidské vůle, musí se pokusit chápat a přijmout Ježíšův způsob chování. Tak pozná, že Bůh není pro člověka cizím cílem, právě když člověk skutečně hledá Boha a jeho slávu, nachází sebe a cíl svého života.

1.2 Bůh nepřichází do lidského života teprve "na konci"

1.21 Tváří v tvář smrti vystupuje otázka po Bohu

Může však mít tento život skutečně smysl a cíl, stojí-li na konci nevyhnutelně smrt? Není smrt okamžikem, kdy i má naděje je s konečnou platností nesena ke hrobu tak jako já sám? Neměli bychom hledat smysl svého života pouze v přítomném životě - okamžik smrti nám tak jako tak bere z ruky vládu nad naším životem i námi samotnými... Jak se člověk dostává k tomu, že se ptá nejen na obecný běh dějin, ale i na svůj vlastní osud po smrti? Potřebuje tváří v tvář smrti iluzi Boha, aby svůj život mohl zakoušet jako smysluplný? Nebo probouzí Bůh sám v člověku touhu po životě tváří v tvář smrti? Projevuje se Bůh ze zorného úhlu konce života už v lidském životě?

I tuto otázku kladl už sešit č.3 a vypracovával odpověď. Otázka po Bohu nemůže právě tváří v tvář smrti umlknout. To ukazuje i skutečnost, že právě optimistické programy, jež chtějí zůstat pouze ve světě, se u smrti zamýšlejí - jsou-li čestní.

1.22 Křesťanská víra smrt nezneškodňuje

Stojíme-li před otázkou po smrti, nemůže ani křesťan neproblematicky odkazovat na nesmrtelnost duše. Takovouto naději na nesmrtelnost by skutečně podléhal iluzi.

J.G.Fichte (1762-1814) kdysi - pro naše dnešní cítění ani ne tak směle jako spíše blouznivě a idealisticky - řekl: "To, co nazýváme smrt, nemůže přerušit mou práci... Strhl jsem věčnost na sebe. Směle pozvedám hlavu k hrozným skaliskům a hřmotivému vodnímu proudu i k praskajícím mrakům plovoucím v ohnivém moři a pravím: Já jsem věčný a vzdoruji vaší moci. Rozervete posled-

ní částku těla, jež nazývám svým, má vůle sama se bude vznášet odvážně a chladně nad zbořeníšti světa." Takové důvěry se musíme skutečně tázat, odkud se bere a zda není vposledku odvozena jen z lidské touhy po životě.

Ani pro bibli není smrt zneškodněna nadějí na nesmrtelnost. Pro ni je smrt hodinou bezmoci člověka. Nejenže je tělo fyzicky zničeno, člověk upadá do krize, z níž se sám nemůže zachránit.

1.23 Křesťanská naděje na život se rozněouje z živého Boha

Bible nečerpá svou odpověď na otázku člověka po smrti ze zneškodňování smrti. Nevyvozuje z touhy po životě iluzi Boha, garantujícího život. To vidíme mimo jiné i na tom, jak se myšlenka naplněného života po smrti v průběhu starozákonních dějin vyvíjela. Není tomu tak, že by se z touhy člověka po životě uzavíralo na Boha, který - děje-li se vše správně - musí člověku garantovat věčný život. Je tomu obráceně; protože se člověk naučil vidět svůj život jako společenství s živým Bohem, napadá ho myšlenka, že pro Boha nemůže být ani smrt člověka hranicí jeho lásky.

Člověk starého zákona mluví před Bohem: "Když mé srdce bylo roztrpčené, když se jitřilo mé ledví, byl jsem hlupák, nic jsem neznal, jak dobytče před tebou jsem býval. Já však chci být ustavičně s tebou, uchopilš mě za pravici... koho bych měl na nebesích? A na zemi v nikom kromě tebe nemám zalíbení. Ač mé tělo i mé srdce chřadne, Bůh je provždy skála mého srdce a můj podíl." (Ž 73,21-26)

Specifikum starozákonní a tedy i křesťanské odpovědi je tedy: ne proto, že by člověk rád žil svůj život věčně, musí si přimyslet Boha, který tomuto přání vyhoví. Ale protože jest Bůh, jehož podstatou je skutečně láska a který se sám člověku zaslibuje jako jeho Bůh, pak tento Bůh také nepřestává člověka milovat.

Máme jistě důvod být kritičtí k mnoha formám kázání o věčném životě - totiž těm, kdy má věčný život jen uspokojovat nebo chlácholit malý lidský egoismus; přesto však otázka, co se děje po smrti s jednotlivým člověkem, zůstává úhelným kamenem naší křesťanské víry, a to právě kvůli Bohu.

Je-li Bůh oním Bohem lásky, v něhož věříme, stojí tu skutečně jakožto živý v tom okamžiku, kdy je nám brána z rukou

1) Johanngottlieb Fichte: Einige Vorlesungen über die Bestimmungen des Gelehrten. Drei Vorlesungen. Werke I, S. 250 a násl.

všechna vlada nad nami samými a našimi dějinami. právě tak se projevuje Bůh jako cíl člověka; a protože je tímto cílem člověka, probouzí v člověku touhu po životě až na smrt.

1.24 Bůh vstupuje do lidského života ze zorného úhlu konce

Kdo toto ví, tomu bude zřejmé, že Bůh nevstupuje do lidského života teprve okamžikem smrti. Je-li Bůh velkým milujícím v okamžiku naší smrti, je jím i v našem životě. proto v našem životě, kdy máme ~~věřkou~~ ještě moc k sebeutváření, můžeme moc smrti překonat. Bůh k nám nepřichází teprve v bezmoci naší smrti; tak jako nás v tomto okamžiku zachraňuje, protože nás osobně miluje, tak při nás stojí v celém našem životě. Mít Boha před očima jako cíl, znamená tedy vědět; on je skutečně "zde".

1.3 Bůh stojí už na začátku

1.31 Význam začátku pro smysl celku

patří k životnímu pocitu naší doby, že je pro člověka budoucnost vposledku důležitější než minulost.

Tento způsob pohledu není cizí ani bibli. Jestliže člověk biblické doby vyznával Boha jako svého zachránce nebo svou skálu, pak by to mohl dnešní člověk stejně smysluplně vyjádřit tak, že Boha označí za svou "budoucnost".

Kdo však nechce tuto svou budoucnost ztratit, pro toho nemůže být přítomnost prostě prázdná nebo nesmyslná. budoucnost jako prosté prodloužení prázdné, nesmyslné přítomnosti by byla pro člověka peklem. zda je přítomnost pro člověka prázdná a ne-naplněná, nebo zda v sobě nese smysl, to rozhodujícím způsobem závisí na začátku lidského pobytu na světě.

Otázka po začátku před nás staví těžké problémy. Na začátku je sice lidský život se svými možnostmi ještě zcela otevřený. jistě: to, jaký jsem, není náhoda. mnohé ve mně je předem naprogramováno. Má dědičnost nepřipustila kohokoli, ale právě mne. jiné určující faktory tkví v okolnostech mé doby a mé výchovy. Ale to vše ještě nevysvětluje, proč jsem to v okamžiku počátku právě já, s mými jedinečnými možnostmi.

1.32 zkoušenost Boha v přítomnosti - přístup k počátku

Jak však lze rozhodnout, zda lidský život v sobě už na začátku nese smysl? člověku je jistě od počátku dána prvotní

důvěra, že jeho život má smysl a představuje jakýsi příslib. Na počátku je však toto všechno ještě mnohoznačné a člověk to ještě nemůže pochopit. Teprve v konkrétní přítomnosti může člověk poznat, co už je mu jakožto příslib dáno do samého počátku. A tento příslib může učinit jednoznačným teprve tím, že přijme sebe i svůj život svobodným rozhodnutím. Přístup k počátku je tedy možný pouze z přítomnosti, zvláštní, tajemný počáteční příslib získává člověk teprve ze své přítomnosti, poznává-li totiž svou přítomnost jakožto přítomnost, jež je nesena Boží láskou.

Jak se člověku stává jednoznačnou ona tajemná mnohoznačnost a otevřenost počátku a jak v tomto počátku může poznávat Boha - to můžeme opět vyčíst ze způsobu, jak uvažoval o počátku starozákonní Boží lid. Izrael poznal ze zkušeností, jež učinil ve svých dějinách a v přítomnosti s Bohem, že také na počátku jeho dějin, ba celého světa, stála tvůrčí láska Boží (srv. seš. 13/4.3).

1.33 počátek učiněný od Boha - výzva lásky

Každý člověk může vědět, že to, co k němu přichází z nepro-
niknutelné strany jeho počátku, znamená dar, protože už na za-
čátku stojí milující Bůh. Bůh neupevnil člověka na hotový plán,
nepředurčil mu průhledný běh života, při jeho realizaci by se
člověk musel osvědčit. To, co Bůh na počátku dává, je výzva
lásky a k lásce. Člověk ji naplňuje tak, že se jí chápe láskou,
takže se jeho láska rozněcuje láskou Boží.

1.4 Bůh je základem a cílem člověka a dějin

1.41 počátek, přítomnost a budoucnost člověka v objetí Božím

Co to však znamená pro život člověka ve světě, v přítom-
nosti? Od svého počátku je člověk povolán k tvůrčímu jednání,
svět a jeho vlastní život jsou mu jakožto dar lásky svěřeny k
tvořivému ztvárnění. Z hlediska budoucnosti člověk ví, že to,
co vytváří ve tvůrčí odpovědi na Boží lásku, trvale zůstane.

To, co člověk na tomto světě investuje do lásky, bude za-
chováno. Obstojí to právě před Bohem a skrze Něho. Tak smí být
člověk šťasten, protože to, v čem se daroval, zůstane.

Tak se Bůh skutečně projevuje jako to nejvnitřnější v lid-

ském životě. Bůh obemyká život od jeho počátku až k jeho konci a tak je jeho stálou přítomností. On je láska, která na začátku tvoří skutečnou svobodu a z ní koná a nechává konat v přítomnosti věci, jež jsou cenné a jsou schopny přetvářet do věčného života, do dovršení budoucnosti.

1.42 počátek, přítomnost a budoucnost lidstva v objetí Božím

Samozřejmě je tím už naznačeno, že základ a cíl člověka nemůže vidět izolovaně jen vzhledem k jednotlivci. Velká hádanka lidských dějin nespočívá přece jen v tom, že jsem tu já v mé neodvoditelnosti, ale i v tom, jak a proč jsem zaklíněn do tak velkých a nepřehlédnutelných dějin. Tím nechceme slevovat z toho, že Bůh je jedinečným způsobem základ a cíl každého lidského života. Ale každý, kdo se ptá po smyslu svých vlastních dějin, najde odpověď jen tehdy, umí-li svůj vlastní život nahlédnout jakožto smysluplný ve velkém rámci celých lidských dějin. Bůh může být "mým" Bohem jen tehdy, projevuje-li se jako mocný v celých dějinách.

Křesťanská víra, jež vyznává Boží přítomnost, smí a má - jako víra izraelského národa, - věřit a vyznávat Boha i jako počátek a budoucnost celých dějin.

1.5 Úk_o_l_y

1. Naskicujte ještě jednou krátce, co to znamená: Bůh "obemyká" život člověka.
2. Promyslete si, z jakého východiska dochází bible k výpovědím o počátku lidských dějin a o posmrtném životě.

2. BOŽÍ TAJEMSTVÍ - SPÁSA ČLOVĚKA

pokoušíme-li se vidět Boha jako základ a cíl pro člověka a celý svět, nezůstáváme příliš dlouho stát stát u člověka, nedíváme se na Boha příliš z lidského hlediska? Což nejde o to, vyjádřit, co je Bůh sám v sobě a pro sebe? Nebylo by to pravé uznání Boha?

v dalším textu se naopak ukáže, že Bůh ^{Bohem} je právě tehdy, je-li základem a cílem člověka, a základem a cílem člověka může být jen tehdy, je-li to skutečně Bůh.

2.1 To, čím je Bůh pro člověka, nám může říci, co Bůh je.

2.11 Bůh se dává člověku

Bůh by byl i bez člověka. Jeho životu jakožtá životu Božímu by nic nechybělo. Bůh nás nestvořil proto, aby on sám měl pro sebe více. Cílem jeho lásky jsme byli my. Nepotřeboval nás ke svému sebepotvrzení a ke své větší spokojenosti. Důvod, proč vůbec tak vystoupil sám ze sebe a nechal vyklíčit život mimo sebe sama, může mít tedy jen sám v sobě. Jeho bohatství je tak velké, že mohl stvořit lidi, ne aby přihrávali jako statisté velkému divadlu světa, ale aby "měli život a měli hojnost" (Jan 10,10). chtěl se stát blažeností člověka.

2.12 Člověk může Bohu špatně rozumět

Bůh sám tím zjevně přijal riziko. Je tu nebezpečí, že člověk nebude vidět Boha v jeho velikosti, ale jen jako prostředek pro sebe samotného.

1/- když ho chápe jako prostředek lidského sebeuspokojení

Miluje-li člověk svou vlastní blaženost egoisticky, pak degraduje Boha. Samozřejmě se s ním pak také mívá. Nenachází už pak živého Boha a tím plnost života pro sebe. Bůh tedy nesmí být nikdy člověku prostředkem, jímž by se člověk chtěl těšit sám ze sebe, utvrzovat sám sebe nebo sám sebe ctít.

v průběhu lidských dějin tu však byly různé formy, jimiž chtěl člověk Boha využít ke svým službám. jednou velmi primitivní formou je magie (srv.seš. 19/1.12), pokus, jakými prostředky donutit Boha, aby vydal svou spásu. v trochu jemnější formě je to stále pokušení člověka; uznali jsme v jistém rysu

vlastnost Boží; na tu se zle spolehnout - např. na dobrotu. poukazem na jeho dobrotu ho chceme nutit nebo obměkčit, ale ne jsme ochotni odevzdat se živému Bohu.

2.- vidí-li ho jen jako pozitivní kontrast lidské bídy

Bůh nám může být základem a cílem proto, že pro nás nemá pouhou funkci nutnosti, ale je cenný sám o sobě. Naším základem a cílem je pro svou plnost. Nejeví se nám bohatý proto, že jsme chudí a potřební. Bůh nepotřebuje naše potřeby, aby se ukázal bohatým. Není třeba vyzdvihoval všechny negativní stránky člověka, abychom jako jeho protiobraz našli Boha. Bůh a spasení nemohou být jednostranně zobrazovány podle potřeb člověka.

To, že Bůh právě ze své plnosti života je základem a cílem pro svět a pro člověka, se odráží v mnohostranných výpovědích písmo a církevního vědomí víry a dosvědčuje se i tím, že církev ve své liturgii chválí Boha v jeho slávě;

"Bůh, který učinil svět a všecko, co je v něm, ten, jsa pán nebe i země, nebydlí v chrámech rukama vystavěných, ani se nedává obsluhovat lidskýma rukama, jakoby něčeho potřeboval, poněvadž sám dává všechen život i dýchání a všechno." (Sk 17,24n).

"... pro nás přece je jeden Bůh; otec, od něhož je všechno a pro něhož jsme my, a jeden pán, Ježíš Kristus, skrze něhož je všechno a skrze něhož jsme i my." (1.Kor 8,6)

"Tento jediný pravý Bůh stvořil ze své dobroty a všemocnou silou - ne aby zmnožil svou blaženost, ani aby dosáhl dokonalosti, ale aby zjevil svou dokonalost skrze dobro, jež sděluje tvorům - z nejsvobodnějšího rozhodnutí vůle na počátku času z ničeho týmž způsobem oba řády stvoření..." (1.vat. koncil, dogmat. konstituce "Dei Filius" o katol. víře, kap. I)

"Chválíme tě, velebíme tě, klaníme se ti, oslavujeme tě, vzdáváme ti díky pro tvou velikou slávu!" (Gloria z mešní liturgie)

3.- dívá-li se na Boha jako na garanta lidských nároků

Boha míváme však i tehdy, vidíme-li ho jen jako vrchol světového řádu, sloužící lidskému sebeutvrzení. Tento postoj můžeme konkrétně sledovat v chování farizeů. Rozhodující rys "farizejství" spočívá v tom, že člověk vidí Boha jako toho, kdo má uspokojit zasloužená lidská práva a nároky. Bůh je jakýmsi "pojištěním" člověka, který si ho "platí" svými výkony.

pouze tehdy, vzdá-li se člověk takového pojišťujícího myšlení a skutečně vyjde sám ze sebe, najde svůj základ v Bohu. Zde se však Bůh projevuje jako skutečný základ, který není na člověku závislý, který spíše člověka nese a sám od sebe se k člověku přiklání.

2.13 Bohem lidí je Bůh jakožto Bůh

pojmy "základ" a "cíl" určuje siše Boha už podle významu těchto slov ("základ" je přece vždy základem něčeho a "cíl" vždy cílem pro něco). přesto ho však tím, co vlastně má být řečeno, nepodřizujeme našim dispozicím, ale chceme říci něco o něm samém. právě proto, že ho uznáváme jako toho, který je nezávislý na nás a slavný v nevyzpytatelnosti svého božství, nazýváme ho základem a cílem. pouze jako Bůh sám v sobě je také základem a cílem pro nás.

Už starozákonní zkušenost Boha ví, že Bůh chce být lidem blízký jako jejich Bůh, tj. vposledku jako jejich základ a cíl (srv. sešit 11/4.31). Tak to sám o sobě sdělil.

Kdo tedy chce správně chápat způsob, jak vypovídáme o Bohu, musí ho ocenit jako způsob řeči lidí, kteří se milují. I zami-
lovaní vypovídají především o tom, co jejich milovaný pro ně znamená. Jsou však pevně přesvědčeni o tom, že tím také nejlépe vyjadřují to, co ten druhý je.

2.2 Bůh - nejvyšší bytost?

Bůh je základem a cílem člověka právě jakožto Bůh. To znamená, že si ho nemůžeme představovat prostě stupňováním lidských představ o hodnotách člověka. proto se nám jeví pokus myslit Boha jakožto "nejvyšší bytost" jako sporný, i když právě tento filosofický pokus dlouhodobě ovlivnil křesťanské myšlení.

2.21 Bůh bible, pán dějin

Bůh je přirozeně - jak už to stojí v písmu - "nejvyšší" (srv. sešit 13/1.41). písmo tím však míní; Bůh se natolik liší od všeho ostatního, že ptáme-li se, co zachrání Izrael, zůstává tu on jediný. Iz 45,21 to vyjadřuje; "...není Boha mimo mne..." To se zdůvodňuje poukazem na zachraňující činy Boží: "Není žádného spravedlivého a pomáhajícího Boha mimo mne."

2.22 Bůh filosofů; Nejvyšší bytost, jakou si lze myslet

V našich duchovních dějinách se však v souvislosti s pojmem "nejvyšší bytosti" nemyslelo na spásné jednání Boží v dějinách, jímž se Bůh projevuje jako jediný a nesrovnatelný. "Nejvyšší bytost" bylo oblíbené označení Boha v racionalismu, pokud

vůbec na představě Boha trval.

Racionalismem rozumíme přesvědčení, že všechno ve světě je přiměřené lidskému rozumu, který proto může všechno prohlédnout a řídit. V duchovních dějinách se racionalismem charakterizuje především široký proud filosofického myšlení od 17. do 19. stol.

"vysokou bytostí", již se měřila "nejvyšší bytost", byl přítomný člověk. Člověk probuzený k duchovní samostatnosti, který se snaží vykonstruovat celý svět svým myšlením, se většinou nechal rád přesvědčit, že musí existovat ještě "vyšší bytost" než je on sám.

Na počátku novověku podnikl Descartes pokus, vystavět lidské poznání na prvním jistém základním poznání. Východním bodem vší jistoty mu byla věta: "Myslím, tedy jsem". S touto sebejistotou dýchá však Descartes velmi rychle uznání Boha: "Člověk by nemohl vůbec myslet pravdu své vlastní existence, kdyby tu nebyla první, zcela dokonalá, existující pravda."

I když není nesprávné z existence člověka uzavírat na existenci "nejvyšší bytosti", je přesto třeba se ptát: Co pomůže tento myšlenkový pochod člověku, který skutečně pochybuje? Nesvádí to skutečně pochybuujícího člověka silně spíše k tomu, aby v "nejvyšší bytosti" viděl konstrukci lidí, kteří hledají zajištění pro sebe a svůj svět, nejvyššího garanta stávajícího řádu?

2.23 O Bohu můžeme myslet jen po lidsku

Uvedenou námitkou se dostáváme k problému, který je charakteristický pro řeč o Bohu vůbec. O Bohu můžeme skutečně mluvit jen formou nejvyššího stupňování obsahu míněného výpovědí. Můžeme si ho představit a vyprávět o něm jen jako o "tom nejlepším a nejvznešenějším, co lze myslet" (Augustin).

Augustin to vyjádřil jednou takto: "protože Bůh chce, abychom o něm mluvili, je také jeho úmyslem, aby se mu vůbec dávalo jméno 'Bůh', jistěže zvukem této slabiky nepoznáme Boha samotného; onen tón však, jakmile se dotkne ucha, povzbudí každého, kdo to slovo v řeči vůbec chápe, k tomu, aby si pod ním představil tu nejdokonalejší a nesmrtelnou přirozenost. Vždyť i ti lidé, kteří uznávají na nebi nebo na zemi ještě jiné bohy, nazývají je jménem nebo uctívají, myslí-li na nejvyššího Boha, myslí si ho tak, že si snaží představit to nejlepší a nejvznešenější, co si lze myslet." (Aurelius Augustinus, O křesťanské nauce, I, 6-7)

"To nejlepší a nejvznešenější, co lze myslet": jak jinak smíme vůbec "smýšlet" o Bohu? Z Augustinových myšlenek vychází celý proud v nauce o Bohu křesťanské víry. Tak označoval např.

Anselm z Carterbury (srv. sešit 10/3.15) Boha jako bytost, "nad niž nelze myslet nic většího". Ale jaké měřítko velikosti člověk má? "Nejlepší" může myslet jen tehdy, když si myslí ve svém myšlení něco "dobrého". Tak, jak si člověk představuje "dobré", tak bude také smýšlet o svém Bohu.

2.24 Není po lidsku myšlený Bůh lidským výtvořem?

ve skutečnosti pochází většina těžkostí dnešních ateistů z toho, že myslet a mluvit o Bohu můžeme jen "lidsky". Jejich útok nesměruje zásadně proti existenci Boží. Spíše sledují představy o Bohu a docházejí k závěru, že si člověk vytvořil velmi pochybné představy "nejvyšší bytosti". Myšlená velikost Boží nezapře omezenost svých konstruktérů. U člověka se lze s jeho omezeností vyrovnat. Ale údajná velikost "nejvyšší bytosti" se stane nesnesitelnou, když chtějí lidé stupňovat do věčnosti a nezmenitelnosti své malé představy o tom, co pokládají za dobré.

Ten, kdo takto uvažuje, má v jistém smyslu bibli na své straně. Bible sice přijímá i ony představy, jež si lidé o Bohu dělají, pak je však sama na základě dějinných zkušeností s živým Bohem radikálně problematizuje. Tam, kde se lidské myšlení uzavírá této korektuře, patří "nejvyšší bytost" jakožto výrobek čistě lidské inteligence k věcem, jež bible nazývá "modlami". O nich přirozeně platí, že jsou mrtvé před živým Bohem.

2.3 Bůh - tajemství

této těžkosti - mluvit a myslet o Bohu přaměřeně - bychom se mohli pokusit uniknout tím, že se řekne: Bůh je "zcela jiný"; nebo se označí za "absolutní tajemství". Ale ani tyto formulace samy o sobě nevedou - při bližším pohledu - z těžkosti, jak mluvit o Bohu.

2.31 Bůh - "zcela jiný"

Bůh není vůbec žádný čistě myšlenkový problém, nýbrž problémem životní. Platí vůči němu paradoxní pravda evangelia: "Kdo chce svůj život zachránit, ztratí jej..." (Mk 8,35); kdo se chce Bohem zajistit, nenajde pravého Boha; mine se také sám se sebou.

1.- prázdná formulka?

Odtud získává dnes často citovaný výraz "Bůh je jiný" pravou

funkci pro věřícího i pro nevěřícího, i když plně neodpovídá otázku po Bohu. Kniha J.A.T. Robinsona, na jejíž titul (anglicky i česky: Čestně o Bohu, v německém překladu: Bůh je jiný) i obsah jsme slovem "Bůh je jiný" poukázali (srv. sešit 3/3.11), ukazuje těžkost, co zůstane, když odezní protestující: Ne, Bůh je jiný? Jistě můžeme představu "Boha nad námi" korigovat Bohem "v hlubinách" lidského bytí (srv. 5/3.12). Ale pro mnoho lidí dnes "hlubina" mlčí právě tak, jako se jim zdají prázdné "výšiny".

2.- korigující formulace

Přesto může formulace "Bůh je jiný" plnit určité funkce; pro věřícího může být varováním, když se začíná upokojoval svými vlastními představami o Bohu. Slova "Bůh je jiný" mu mohou říci, že jeho představy o Bohu budou nutně vždy předstiženy setkáním s živým Bohem a plností božského zjevení.

Jinak pro nevěřícího; i pro něj mohou mít tato slova pozitivní význam. pro něho znamenají; nesmíme Boha měřit silou představ jeho věřících, neboť oni přece chtějí - jsou-li skutečně věřící - všemi svými pozitivními výpovědmi o Bohu především říci, že on sám přesahuje lidskou fantazii a lidskou představivost.

Pak se formulací "Bůh je jiný" říká jen to, že nesmíme pokládat omezené obsahy lidské vyjadřovací schopnosti za skutečnost samu. O této skutečnosti samé se tím nic neříká. Zůstává však v pouhém "Bůh je jiný" navíc kdosi, kdo si nakonec zaslouží jméno "Bůh"?

2.32 Bůh - "absolutní tajemství"

Dá se snad o Bohu říci více, označíme-li ho za "absolutní tajemství", totiž za tajemství, v němž je člověk založen? Dalo by se to říci.

"Tajemství" přirozeně nesmí znamenat jen to, že Bůh není intelektuálně pochopitelný a že ho musíme přijmout jako jakousi temnou danost. Tajemství sice vypovídá o selhání naší intelektuální výbavy. "poznáváme-li" však, že toto tajemství není nepochopitelnou skutečností vedle všech jiných věcí nám pochopitelných, ale že je to základ všeho, pak má pro nás toto slovo nekonečně pozitivní význam. přirozeně se pak ptáme, co je toto pozitivní.

I pro mnohé dnešní myslitele, jako např. Ernst Bloch (nar. 1885) je člověk založen v tajemství. Ale toto tajemství patří

k dimenzi člověka samého. U Blocha má jméno "naděje". Tím je podle Blocha vyzdviženo ono "náboženské dědictví", "jež nemizí s mrtvým Bohem". Jen z něho může člověk žít jako člověk. "Není vzdálenějšího a současně bližšího tajemství než je tajemství skrytého člověka (homo absconditus) ve světě, který je sám nabit reálným tajemstvím, v jeho vlastním reálném problému - jak, proč, k čemu je". (Ernst Bloch, Ateismus v křesťanství). ("Homo absconditus" je "ještě skrytý člověk". Formulace je protikladem myšlenky skrytého Boha - deus absconditus). Zde je tajemství, v němž je člověk založen a směrem k němuž překračuje sám sebe, přesazeno zpátky pro člověka. Transcendence člověka, ono přesahování nad sebe sama, je i v pohledu tohoto myslitele pro člověka nezbytné, nemá-li být odporně sytým "usedlíkem". K tomu však není třeba transcendentního Boha mimo svět. Takový Bůh by postupujícímu člověku jen kladl meze.

V tomto pohledu je Bůh zcela zjevně konkurencí velikosti člověka. Bůh však - jak svědčí bible - člověku jeho velikost jistě nezávidí, vždyť je mu člověk za ni vposledku zavázán. A nemusí se navíc člověk ptát, není nakonec transcendence tvrdá a nelidská, když zná jen pokračování, ono "stále dál", když člověk není na tuto cestu postaven láskou, jež dává teprve transcendenci smysl?

Nestačí tedy mluvit jen o "absolutním tajemství", nemůžeme-li říci zřetelněji, co se jím míní. Podle křesťanského chápání je tím posledním tajemstvím, v němž je člověk založen, láska. Láska je dána, nedá se požadovat ani odvodit. Ona je tajemstvím, v němž jsme založeni.

2.4 Bůh, který je láska

"Bůh je láska" (1. Jan 4,8.16): to je jedna z výpovědí Nového zákona, jež chtějí v jediném shrnutí říci všechno. Ale je to shrnutí, v němž musíme slyšet i mnoho jednotlivého, nemá-li být zbaveno své síly.

2.4.1 Tajemství lásky - odkázáno na odpověď

Slova "Bůh je láska" znamenají především, že Bůh nesetrvává sám v sobě, ve své vlastní plnosti. Vychází ze sebe, přibližuje se člověku, vstupuje s člověkem do dějin.

Ale v podstatě lásky je také dáno, že se nemůže prostě někam dostavit jako pevná danost, tupě přijímaná ~~jasně~~ tak, jako přijímáme věc. přichází jen tam, kde je jako láska pochopena, tj. tam, kde nachází odpověď, i když je vposledku nepochopitelná. Milující příchod Boží umožňuje současně odpověď člověka, jeho "transcendenci". A umožňuje člověku nejen toto vykročení, ale dává mu i slib, že dojde k cíli.

2.42 Tajemství lásky - zproblematizováno zlem

podle křesťanského chápání je láska posledním tajemstvím, v němž je člověk založen. Láska však zůstává tajemstvím, a tak i Bůh zůstává tajemstvím. To znamená, že poslední základ člověka a světa nemůžeme chápat špatně - jako nesmyslnou hádanku. Kde však nezakoušíme tajemství jako lásku, přibližujeme se zoufalství.

I u Ernsta Blocha nesmíme přeslechnout spodní tón zoufalství. Nejprve se objevuje zdánlivě jen jako vzdor. "Tak pohled dopředu zrušil pohled vzhůru. Tím se také všechny nábožensky používané nebo překřtěné pocity jako pokora, poklekání před knížaty, prošení v modlitbě, dokonce i jako modlitba, staly už jen vzpomínkou. Ano, sama naděje, afekt bibli nejvlastnější, nemá jakožto servilní pro nás cenu tam, kde vytváří služebníka, kde se upíná k manně, přicházející shůry..."

Nestojí však za tímto vzdorem zklamání? pro Blocha není ve světě, jaký je, v němž žijeme, Bůh možný proto, že nejvyšší lásku a nevyšší všemohoucnost není možno myslet spojené. "Jahve nemůže být současně všemohoucí a dobrý, připouští-li Satana. Může být buď všemohoucí a sám zlý, nebo dobrý a slabý; spojí-li se všemohoucnost a dobrota dohromady, zbývá pro ďábla tak málo prostoru jako... předtím pro zlo..."

při těchto slovech si vzpomeneme na už známé myslitelské určení Boží: bytost, nad níž nelze myslet nic dokonalejšího. Nebylo by pro nás lidi samozřejmé, jak bychom se chovali, kdybychom byli dobrotiví a k tomu bychom měli moc svou dobrotu také uskutečnit? A není Bůh, je-li skutečně, lepší než člověk?

Stále znovu to byl především problém zla, pro nějž lidé pochybovali o posledním tajemství lásky a dostávali se do blízkosti zoufalství. dokonce i pro toho, kdo je přesvědčen, že Bůh je láska, je vposledku nepochopitelné, proč tolik lidí odmítá Boha, proč tolik lidí koná zlo. poukážeme-li na svobodu, danou člověku od Boha, tu, jež jediná může být prostorem přijetí lásky, ulehčí nám to sice pohled na možnost zla, ale konkrétní zlo, jednotlivé rozhodnutí proti lásce je vposledku přece absurdní ve světě, v němž v podstatě každý směřuje k lásce, protože směřuje k životu.

Ještě obtížnější je problém zla, když nelze bezprostředně odkázat na vinu toho, kdo je zlem zasažen. utrpení nevinných dětí, ještě k tomu pocházející z chyb a zodpovědnosti druhých, bída vykořisťovaných a utlačených; utrpení "omylem" přírody, např. poškozením dědičných vloh, a mnoho jiného - od štěstí bohatých hříšníků a neštěstí chudých spravedlivých až k nepochopitelnostem lidských dějin.

Mnohé jistě poukazuje na to, že jednotlivé zlo tu pravid-

lem nestojí izolováno. z jednoho zla může vzniknout prospěch vzhledem k něčemu jinému. s tím se však nedá počítat. Což by moudrý uspořadatel světa, který může nechat vzejít dobro ze zla, nemohl nechat vzcházet dobro pouze z dobra? Nemusíme jako křesťané říci, že neznáme odpověď, jež by tento problém mohla zcela konkrétně vyřešit?

To nevylučuje situace, kdy v určitých případech, ze způsobu, jímž lidé nesou lidské utrpení tohoto světa, můžeme vyčíst naplnění smyslu člověka, jež v této vzácné velikosti vzniká vlastně jen v utrpení. Ale to jsou případy, kdy se člověk ukáže větší, než jeho utrpení. Nezodpovídáme tím ještě otázku, proč Bůh vůbec nechal vstoupit utrpení do světa.

2.43 vysvětlení starého zákona; důvěra v Boha, který je větší

Není tomu však zase jen tak, jakoby před touto otázkou byl křesťan odkázán na tupou rezignaci. Už starý zákon zná vášnivý spor člověka Joba s Bohem právě o této otázce (srv. sešit 1/2.22). Job se nespokojuje s vysvětlením, že utrpení, potkávající člověka, jsou tresty za jeho hříchy. I odpověď, že Bůh chce člověka utrpením vychovat, se mu zdá příliš "chytrá" a vykonstruovaná. Job odmítá překotné odpovědi. Ale zdá se, že odpověď nedokáže dát ani on, rozhodně ne takovou odpověď, jež by problém sám zprůhlednila.

Bůh se jistě projevuje Jobovi jako lidský Bůh, když mu dovoluje, aby se ptal. Bůh nevyžaduje víru, jež by se opírala o ukvapené odpovědi.

Job vposledku odpovídá tím, že oněmí a sklání se před Bohem. Nesklání se však před mocí přírodního démona, proti němuž člověk nic nepořídí. Sklání se se svým nevyřešeným problémem před Bohem, který je větší. Bůh sám je věřícímu zárukou; utrpením nevinného se svět nevymyká z Boží ruky. Ale proč je tomu tak, to nemůže racionálně nahlédnout ani věřící. Tomu, kdo věří, zůstává však tajemství Boha bližší, než neproninutelný problém zla. vzdá se samozřejmě toho, aby Boží dobrotu a všemohoucnost vypočítával lidským způsobem. považuje však přesto za možné, že Bůh je současně dobrotivý i všemohoucí, protože tomuto stále většímu Bohu důvěřuje ještě více než své ideji o nejvyšší bytosti.

2.44 Zvěst Nového zákona; zjevení Boží lásky ve smrti a vzkříšení Ježíšově

věřící, který má před očima už Kristovu smrt a vzkříšení, smí tvářit v tvář neproniknutelné otázky po utrpení a smrti myslet ještě o něco dále. Bude myslet na to, že Bůh se v osudu Ježíšově propůjčil smrti, a přijal ji jako svůj vlastní osud v tomto světě.

Zde se může ozvat slovo "smrt Boha", jež dnes hraje velkou roli v teologickém myšlení (srv. sešit 3.32). Toto slovo však musíme zkoumat v jeho pravém významu. Bůh samozřejmě nemůže zemřít, pokud je Bůh. Nemůžeme na Boha přenášet přirozený zákon života, podle něhož život vzniká ze smrti. pro něho není smrt a zmrtvýchvstání vývojovým stupněm. Bůh nemůže zemřít. Je to člověk Ježíš, který trpěl smrt jakožto lidský osud v hrozné formě ukřižování. Ale v této smrti šlo o pobyt Boží v tomto světě. Ježíšova smrt se dotýká Boží přítomnosti a tím jeho osudu v tomto světě. platí to díky Ježíšovu zvláštnímu vztahu k Bohu, jeho Otci. On je "Synem", jehož Bůh vydal pro nás na smrt (srv. Řím 8,32).

v Ježíšově smrti jde bezprostředně o Boží lásku. v ní se Bůh posledním a radikálním způsobem zjevuje jakožto láska. v Ježíšově smrti Bůh krajním způsobem vychází sám ze sebe a přibližuje se k člověku. On sám vstupuje do posledního osudu člověka - do jeho smrti. "Sám sebe zmařil... když se stal poslušným až k smrti, a to k smrti na kříži" (Fil 2,7 a násl.) Bůh nás tak smiřuje s palčivou otázkou po smrti, protože on sám ve světě od něho stvořeném tomuto osudu utrpení a smrti neustoupil z cesty.

právě touto krajní solidárností s námi ve smrti nám prorazil cestu, na níž se skrze Ježíšovo vzkříšení stává smrt počátkem slávy. Ani na tomto pozadí nemůže křesťan jednoduše prohlédnout dějiny světa a svůj vlastní osud, ale může s Pavlem vyznat: "Myslím totiž, že utrpení tohoto času nejsou nic ve srovnání se slávou, která se má zjevit na nás." (Řím 8,18)

2.5 Ž i v ý B ů h z j e v e n í

To, co jsme zde řekli, naznačuje, že ne každá výpověď o Bohu, jež zní zbožně, je také správná. ještě jednou se tu zvedá otázka: jak musíme myslet a mluvit o Bohu, chceme-li ho postihnout jako Boha živého? Existuje nějaké kritérium, měřítko pro to, zda to, co o Bohu vypovídáme, není přesto jen pouhý obraz, který si o něm vytváříme my?

2.51 Bůh je blízký a současně nevýstižný

Jistě ani biblické zjevení nenabízí kritérium, jež bychom měli pohodlně po ruce a jež by nám ihned ukázalo, zda nějaká výpověď o Bohu tohoto Boha skutečně postihuje. Takové kritérium najdeme spíše implicitně v kritice příliš lidských představ o Bohu, jak ji pronášeli ve starém zákoně především proroci. Izrael si nesměl Boha a jeho smlouvu přizpůsobovat podle vlastních potřeb (srv. seš. 12/2.45). Ne všechno, co bylo zbožné, co se odvolávalo na Boha, mohlo před Božím nárokem obstát. proroci mluvili o "žárlivém Bohu", nesrovnatelném, který bdí nad tím, aby byl Izrael věrný jemu a nikomu jinému.

Toto poznání je rozhodujícím krokem na cestě Božího sebezjevení i v naší vlastní víře v Boha. Je tím rozhodujícím způsobem spoluutvářen křesťanský monoteismus - vyznání jednoho jediného Boha. Je jen jediný Bůh, protože Bůh sám v sobě je skutečně naprosto jedinečný. Ono neurčité "božské", jež vším proniká jako proudící síla, samo však nemá podobu - neexistuje. Bůh Izraele má podobu. Jenom si ji lidé nesmějí zobrazovat. proto žárlivě strážil to, aby si lidé o něm dělali obraz, jak si ho představují. A pře sto nám dává v dějinách, jež s námi žije, poznat svou tvář.

Na první pohled bychom se snad mohli domnívat, že "Bůh otec" je nedostačující obraz boha proti Bohu filosofů. Ale starý zákon nás naproti tomu poučuje, že "osvícení", očištění Božího obrazu, se tu podařilo v jiné a vyšší formě; Bůh se nám zjevil jako jeden a jediný, jako pán svého lidu a všech lidí.

Bůh otec je především Bůh Ježíšův. v Ježíšově vztahu k Otci se posledním způsobem ukazuje, že Bůh je oslovitelné "Ty". svatý Bůh dějin je - v protikladu k Bohu filosofů - naprosto a zcela konkrétní, je natolik osobní skutečností, že je skutečně jiný a nemohou být vedle něho jiní bohové. Božské bytí není vlastnost, jež by byla použitelná na vše, co stojí "nad" člověkem; "Bůh" je vlastní jméno toho, kdo je pro svou jedinečnost jen jediný.

2.54 Člověk je otevřený Bohu

Je-li Bůh oním "Ty" pro lidi, pak to předpokládá, že v člověku je cosi, co Bůh hledá, že je člověk ten, kdo hledá Boha

2.52 Bůh je "ty" pro člověka

Toto kritérium třeba použít především vůči monotheismu, jak jej z dějin známe. Monotheismus není jen křesťanský. Často však zůstává teoretický. Je to často spíš vzhled do jedinnosti božské základní síly, která je v základě všeho dění.

Na určitém stupni rozumového poznání lze božské myslit jen jako jednotu. Samozřejmě je spíš božským "ono", neosobní silou, i když si ji lze představovat velmi dynamickou.

proti tomuto všemu není Izraelský Bůh božskou silou, nýbrž tím, co si - představově opřené o sp-ecificky lidské - nazýváme osobou, která ze sebe může vyjít v lásce, a pro člověka znamená "ty".

Také řecká filosofie - v očištěné formě poznání božského došla k přesvědčení, že božské musí být podstatným dobrem a sebe vědomé. Ale právě jako takové spočívá prý blaženě v sobě, i když, jako zářivé slunce, vyzařuje dolů světlo. Pojít paprsku tohoto světla, byl cíl touhy člověka. Božská dobrota zde znamenala cosi všeobecného - ne lásku ke konkrétnímu člověku, tím spíš ne sebe se zřikající lásku.

2.53 Bůh jako "ty" je nesrovnatelný a jediný

I když křesťanské myšlení musí přiznat, že filosofické úsilí už řeckého ducha dosáhlo očištěného a zduchovněného prahu Boha - tedy osvícenství v dobrém smyslu slova - je tu přece jen třeba rozdíl mezi Bohem filosofů, nejlepší myslitelnou bytostí, a Bohem Sbraháma, Izáka a Jakoba, Bohem Otců, stále mít na paměti.

Na první pohled lze myslit, že "Bůh Otců" je vůči Bohu filosofů slabší obraz Boha. Ale starý zákon poučuje o tom, že zde Bůh "osvícení", očistění ideje Boha došlo jiné, vyšší formy: Bůh sám se zjevil jako jediný a jedinečný, pán svého národa a všeho lidstva.

Bůh Otců je však především také Bohem Ježíšovým. V JEŽÍŠOVĚ VZTAHE K OTCI JE NEJVÝZ JASNÉ, ŽE BŮH JE OSLOVITELNÝM TY. Svatý Bůh dějin proti Bohu filosofů - je tak dokonale konkrétní, že může být jediným, mimo něhož není Bohů. Boží bytí není vlastností, kterou lze vztáhnout na vše, co je "nad" člověkem; "BŮH" JE VLASTNÍ JMÉNO TOHO, KTERÝ JE PRO SVOU JEDINEČNOST JEDINÝ.

a může se s Bohem setkat. Lidská touha může Boha minout, když dává Bohu jméno a dělá si obraz Boha. Ale touha člověka po Bohu je místem, kde se člověk a Bůh mohou konkrétně setkat. Každé nové setkání s konkrétně se zjevujícím Bohem rozeznává hlouběji místo, kde je Bůh v člověku "zde", protože jako tvůrce člověka nese a stvořil ho pro sebe. Tak je Bůh stále blízko každému člověku, i když jeho přítomnost tušíme nejprve jako touhu po příchodu neznámého.

To má na mysli i katolická dogmatika, když mluví o přirozené možnosti člověka poznat Boha (srv. seš. 5/4.21). Kdyby člověk nebyl jakožto člověk Bohu otevřený, pak by i zjevení bylo chybným krokem. Muselo by jít člověku přes hlavu. Člověk by nemohl zakusit, že tímto zjevením je míněn on.

Zde však nesmíme propadnout omylu, jakoby pro každé věřící setkání s Bohem bylo nutné, aby si člověk nejdříve uvědomil svou přirozenou touhu po Bohu. To by mohlo mít dokonce i opačný účinek. Možná, že by se člověk zápasící o víru křečovitě namáhal si tuto touhu uvědomit; možná, že by ji pak vůbec nenašel. V mnoha lidech totiž žije tato touha jen jako zoufalství a vzdorná naděje. Ve víře se s Bohem setkáme pouze tak, že Bůh svým milostivým obrácením k člověku nejprve vzbudí mnohonásobně skrytou touhu po setkání - ne tak, že by v člověku nejprve vypukla čistě přirozená touha po Bohu.

2.55 Bůh dovoluje člověku, aby ho oslovil jeho jménem

Kdo hledá osobní společenství s určitým člověkem, musí znát jeho jméno. Tímto jménem člověka voláme. Tak můžeme dobře pochopit, co zjevení Božího jména znamenalo pro Izrael. Bylo příslibem lidské touze, že tato touha skutečně dosáhne vytouženého. Bylo to otevření životního společenství. Smlouva byla životním společenstvím, v němž měl Bůh jméno, to znamená, že byl konkrétně "zde". Není divu, že toto jméno bylo něčím víc, než libovolným souhrnem hlásek. Představuje-li se Bůh jménem Jahve (Ex 3,14) a současně jako Bůh Abrahamův, Izákův a Jakubův, pak se v tomto jménu Bůh skutečně a cele zjevuje. On je Bůh, který je skutečně "zde" a bude "zde". Lze ho tímto jménem oslovit, i když lidé užitím tohoto jména nemohou Bohem disponovat.

2.6 Úkoly

1. v jaké souvislosti stojí otázka, čím je Bůh pro nás, k otázce, co je Bůh sám v sobě?

2. Co rozumí racionalismus "nejvyšší bytostí"? Jakou cenu a jaké nebezpečí vidíte v této definici Boha?
3. Co nám mohou a nemohou poskytnout formulace "Bůh je jiný" a "Bůh je absolutní tajemství"?
4. Z jakého pochopení Boha přistupuje bible k problému zla?
5. Jaké základní kritérium pro správné myšlení a mluvení o Bohu je obsaženo ve výpovědích bible?

3. OTEC NAŠEHO PÁNA JEŽÍŠE KRISTA

Bůh zjevil lidem své jméno. Toto jméno zjevil vpsledku vrcholně v Ježíši Kristu. Jím je Bůh s konečnou platností přítomen zde v dějinách. To vše také znamená: v něm se nám projevil sám Bůh jakožto Bůh, a právě v tom, že se v Ježíši Kristu projevil jako Bůh pro nás, dal nám poznat, kdo je on sám. Takto je Ježíš Kristus řešením základní otázky, jež se táhne támtu sešitem.

Tady se znovu projevují problémy a důsledky, o nichž musíme s ohledem na dřívější sešity tohoto kurzu uvažovat: Jak se může nekonečný Bůh s konečnou platností zjevit v dějinách lidské postavě, aniž by tím dějiny skončily (3.1)? Jak se vůbec může v člověku vyjevit plnost Boží a co to vypovídá o člověku? Co vpsledku znamená pro lidské poznání Boha, že Ježíš je konečné, nepřekonatelné zjevení Boží pro člověka (3.3)!

3.1 Nekonečný Bůh v dějinném zjevení

3.1.1 poslední zjevení Boží v Ježíši - zúžení Boha nebo konec dějin?

Bůh, který zjevil své jméno ve starém zákoně - zůstává stále tím větším, jehož nelze nikdy pojmout. Neznamená to potom jakési zúžení, když má Bůh vyslovit poslední slovo, jak o tom mluví list Židům 1,1: "Mnohokráte a mnoha způsoby mluvil kdysi Bůh k našim otcům skrze proroky; naposledy, a to v těchto dnech, promluvil k nám skrze svého Syna". podaří se přitom křesťanům, nezkrátit napětí slova "konec času", že totiž konec má ještě časový interval?

Nejprve mělo toto slovo pro ty, kdo věřili v Ježíše, ten smysl, který s ním mimoděk spojujeme: čas dospěl ke konci a tím je spotřebován. po něm už nemůže nic přijít. původ, proč by měl být čas u konce, neodvozovali věřící z nějakého pesimismu; nepřijde přece už nic lepšího, jsme u konce, protože bylo dosaženo hranice. Toto přesvědčení kořenilo spíše v pocitu významu toho, co se stalo v Ježíšově životě, smrti a vzkříšení. Zde nic neskončilo v tom smyslu, v němž má všechno pozemské dění hranici. Zde se jednalo o dovršení. Nezůstalo už nic, co by si bylo lze přát. Touha byla vyplněna.

Dokud prvotní církve spojoval úžas ze vzkříšení Ježíšova s očekáváním bezprostředně nastávajícího konce, zůstával problém,

jak spojit dovršení a časový odstup, skryt. Když se však ukázalo, že v tomto posledním čase, totiž posledním a konečném slovu Božím, máme ještě mnoho světsky-dějinného času, vyvstala otázka po nepřekonatelnosti Božího zjevení v Ježíšovi novým způsobem: Může být toto poslední slovo Boží skutečně posledním Božím slovem v tom smyslu, že už nemůže být nikdy překonáno? Nemusí Bůh, pokud dějiny ještě pokračují, mluvit v každé době a ke každému člověku vlastním způsobem? Nebylo to, co se stalo tenkrát, jen příkladem toho, co se musí dít stále znova?

To, co se stalo v Ježíšově životě, by pak jen ukazovalo, jak intenzivně a aktuálně Ježíš zakoušel Boží nárok. V tom by byl jedinečný vzor, který by dával odvahu vpustit Boha do vlastního života se vsí rozhodností, jakou nám ukázal Ježíš.

3.12 poslední Boží zjevení v Ježíši - přijetí dějin do pohybu Syna k Otci

Křesťanská tradice to pochopila jinak. Myšlenku o posledním slovu Božím k lidem, o Ježíšově nepřekonatelnosti, vzala vážně - a to vposledku s odůvodněním, jež zaznívá na citovaném místě k Židům; dříve k nám Bůh mluvil prostřednictvím jiných, pověřených lidí. Jeho posledním slovem byl "Syn".

Už Pavel formuloval tuto myšlenku: "Je-li Bůh pro nás, kdo proti nám? Když ani vlastního Syna neušetřil, ale za nás za všechny ho vydal na smrt, jak nám s ním také nedá všecko?" (Řím 8,31 a násl.) Tím chce Pavel zjevně říci: Bůh nám dal to, co měl nejmilejšího. Když vydal Ježíše jako svého milého Syna, nedal nám nikoho menšího než sebe sama. Tato výpověď má smysl jen tehdy, je-li Ježíš pro Boha samého stejně důležitý jako pro nás. Bůh dal v Ježíši svůj vlastní život, protože se zcela a naprosto s Ježíšem identifikuje; on je jeho nejdražší, jeho Syn, obsah jeho vlastního života.

V Ježíši dal Bůh tedy skutečně všechno. "všechno" - to je především plnost vlastního života, božství Boží. Jestliže přesto čas a dějiny pokračují, pak to může pouze znamenat, že dostaly novou kvalitu; dějiny nejsou u konce. Rozvíjí se v nich to, co přišlo s Kristem. Dějiny se účastní Synova "pohybu": z Boha vycházejí a vedou k Otci.

I na to Pavel poukázal nejvýstižnějším způsobem: "Bůh však ukazuje svou lásku k nám tím, že Kristus zemřel za nás, když jsme byli ještě hříšníci. Mnohem spíše tedy budeme nyní, poněvadž jsme ospravedlněni jeho krví, zachráněni skrze něho od

hněvu. Jestliže jsme totiž byli smrtí jeho Syna smířeni s Bohem, když jsme byli jeho nepřáteli, tím spíše, když jsme byli smířeni, budeme zachráněni jeho životem." (Řím 5,8-10)

3.2 Boží zjevení jako sebezjevení

Když se nyní ptáme, jak se mohl Bůh s konečnou platností zjevit v člověku, pak musíme především pamatovat na to, co už bylo v 5. sešitě řečeno o zjevení, "že totiž Bůh... nezjevil něco, nezprostředkoval... předmětné vědění a věcnou pravdu, ale sám sebe" (sešit 5/4.14). Toto sebezjevení Boží je zjevením v lásce, jež se dovršuje v slově a činu, to však znamená - konkrétně: v člověku! Tak se mohlo udát v Ježíšově životě, smrti a vzkříšení.

3.21 Radikální Boží nasazení v člověku Ježíši

Zjevit sebe - to znamená, že pouze nemluvíme, ale sami se nasazujeme. Na druhé straně musí toto nasazení být vždy vyjádřeno slovem, aby bylo pochopeno.

Tak se Bůh nasadil slovy a jednáním v dějinách. Mluví tak, jak mluví láska. Ta se totiž angažuje tam, kam chce přijít jakožto láska. Tam se vtěluje, "inkarnuje". "Inkarnace" je slovo, jež jsme razili pro vtělení, pro čin Boha, který se stal člověkem.

Je zřetelné, že Bůh není láskou klidně odpočívající, jež by zářila sama pro sebe a ještě trochu vyzařovala. Bůh se odebral do světa. Zde nabyla jeho láska podoby, totiž podoby Ježíše Krista, a v ní se uskutečnila; člověk Ježíš je Boží láska v dovršeném historickém uskutečnění.

Takto se může láska uskutečnit; jen tehdy, když se angažuje s poslední radikálností; a může být "pochopena" jen tehdy, když ji člověk v její angažovanosti zažije a tak do ní vstoupí. Protože se Boží láska uskutečnila v Ježíšově historii, v jeho životě, smrti a vzkříšení, můžeme i v lidském životě Ježíšově rozeznat Boží lásku, Boha samotného.

posledním, všechno obsahujícím Božím slovem k člověku nejsou nauky, jež by bylo lze dále rozvíjet nezávisle na Ježíši. Ježíš sám je tímto slovem. Jeho život se slovy a činy, jeho umírání a vzkříšení jsou onou událostí, která mluví - sebezjevením Božím. V tomto smyslu nesmíme Ježíše štěpit na člověka a za ním posléze - chceme-li přejít k tomu vlastnímu - na Boha. podvojnost Boha a člověka v Ježíši Kristu musí sice zůstat, máme-li říci, že on je vpravdě Bůh a vpravdě člověk a obojí zcela a nezmenšně (srv. seš. 10). Nesmíme však chápat člověka v Kristu jako

popředí a za ním hledat Boha jakožto důležitějšího. Tak bychom rušili jednotu, jež je Božím činem; že se totiž v Ježíši on sám mohl vyslovit a dějinami projevit.

3.22 vzkříšení člověka Ježíše jako zjevení lásky a všemohoucnosti Boží

v tomto smyslu je také třeba vykládat ten zvěstovateský obsah křesťanské víry, který to vše v jistém vztahu spojuje dohromady; že totiž ukřižovaný Ježíš skutečně žije (srv. seš. 6/4.2 a 4.3). V tom zjevil Bůh svou osobitost nejhluběji, vzkříšení Ježíšovu smrt neodvolává, ale potvrzuje, že tato jeho smrt je posledním projevem, ba vylitím lásky. Ale potvrzuje ji tak, jak potvrzuje Bůh svým způsobem, v němž se spojuje láska a všemocnost. Ve své smrti byl Ježíš sice vytlačen ze světa. Ale Bůh ho přijal. A proto přichází do světa znovu, teď ve své vlastnictví, jež mu už nikdo nemůže upírat. Tak nabylo ono často tak vzdálené tajemství Boží pro člověka navždy konkrétní podoby. Má "jméno". Jmenuje se: Ježíš je pán ke cti Boha Otce (Fil 2,11).

Současně se vzkříšením Ježíšovým stává věrohodnou celá cesta, kterou Bůh s lidmi nastoupil od Abrahamova povolání. Ježíšovým vzkříšením se stává viditelnou vnitřní logika celých Božích dějin; v Ježíšově osudu se ukazuje, že v historii Boha s člověkem se spojuje láska a všemocnost, protože se zde sešly skutečně božským způsobem. I když z tohoto hlediska nemůžeme každou jednotlivou konkrétní událost dějin pochopit jako něco neseného současně láskou i všemocností, zakládá Ježíšovo vzkříšení přestp naději, že tato láska a všemocnost nesou celé dějiny.

3.23 Člověk Ježíš jako zjevení Boží o člověku - Bůh chce dovést lidské bytí

toto poslední Boží slovo je - způsobem, jímž jej Bůh vyslovil - i zjevením o člověku.

1/- Boží slovo o člověku, vyslovené ve vzkříšení Ježíšově, říká, že před průlomem Boží slávy člověk nemizí, nezaniká, Ježíš zůstává člověkem i jako vzkříšený a vyvýšený. Boží láska a sláva ho prozařuje právě jako člověka - nevsává ho do sebe.

To přirozeně není všeobecné slovo o člověku. Je to především slovo o Ježíši. Ale co je řečeno o něm, platí přesto pro lidi vůbec; člověk, k němuž Bůh obrací své spasení, jím není pohlcen. Naopak právě tímto spasením se dovršuje ve svém lidství.

2/- Bůh chce dovršit společenství

protože však celá existence Ježíšova a jeho osud je zjevením Boží lásky, ukazuje se v něm ještě ~~xxx~~ hlubší výpověď o člověku. Ježíš jako Boží láska je člověkem pro druhé, pro všechny. Proto jsou s ním všichni lidé spojeni, všichni s ním tvoří společenství před Bohem. Bůh chce všechny lidi pojmut do Ježíšova osudu a tím do Ježíšova oslavení: "Neboť ty, o nichž to předzvěděl, ty také předurčil, aby byli připodobněni obrazu jeho Syna, takže on je prvorozený mezi mnoha bratry." (Řím 8,29)

3.3 Z j e v e n í a s p o l u u č a s t

Bůh chce všechny lidi pojmut do Ježíšova osudu a tím do Ježíšova oslavení. Zjevení, jež Ježíš přinesl, lze poznat tedy pouze ve společenství s ním.

3.31 poznání ve "vytržení"

Křesťanské zjevení se příliš často chápalo jako pouhé sdělení pravd, jež by člověk musel přijmout jen intelektuálním způsobem (srv.sešit 5/4.15).

Nejde tu teď o to, zda člověk, který by se rád ujistil o nosnosti své víry, musí užívat také vědecké formy myšlení a bádaní. To v dnešní době jistě musí. Jde spíše o poznávací postoj, který stojí za ním. pokládá člověk všechny věci za pouhé objekty svého poznání? Rozebírá je proto, aby je nejen poznal, ale také ovládal?

Bible naproti tomu podává zcela jiný pojem poznání. To můžeme ozřejmit na charakteristickém příkladu. O pohňavním spojení říká; "poznali se" (srv.gen 4,1). dnešní cítění by bylo spíše opačné. Úslovím "láska je slepá" se extázi milujících přiřazuje slepota. Naproti tomu v bibli patří "vytržení" zcela zřejmě k poznání.

Vědecké poznání, jak se zdá, naproti tomu požaduje, aby člověk neupadl do "vytržení". Člověk musí být střízlivý, musí mít soustředěné vědomí. právě v tom je však čistě vědecký ideál poznání jednostranný a úzký. Člověk by chtěl převést všechno na racionálně průhledné formule, ale za tu cenu, že mnoho věcí už pak nežije.

Chceme-li totiž život "poznat", musíme ho spoluutvářet, a to není možné, není-li člověk "vytržen mimo sebe", nevstoupí-li celou svou existencí do této živoucí skutečnosti.

proto také Boží sebezjevení nesměřuje k tomu, aby člověk

přijal Boha čistě intelektuálně do svého vědomí. z živého Boha se pak stane vždycky jen "nejvyšší bytost", kterou si člověk může myslet, přičemž si usilovně navíc říká, že Bůh sám je přes- to ještě vyšší (srv. sešit 2/2). Boží sebezjevení volá člověka ven z něho samého, k součinnosti. Nejvyšším, přiměřeným posto- jem poznání není "být při sobě", ale být u Boha.

3.32 poznání Boha v bytí s Kristem

To se zvláště ozřejmí, když se ptáme, co nám Ježíš obsaho- vě o Bohu vlastně řekl. Musíme konstatovat: přímo o Bohu toho řekl velmi málo. A toto málo stejně najdeme v té či oné formě ve starém zákoně. Ale v každém jeho slově a způsobu chování byl Bůh přítomen, ne s učitelským ukazovátkem, jež poukazuje k re- produkci, ale bezprostředně. To, co řekl o Bohu třeba v podobena- ství o ztraceném synu, to nezakoušeli ostatní teoreticky, ale plnou ~~mílou~~ ^{mílou}, kterou má jen skutečnost sama: v jeho vlastním cho- vání.

Ježíšova zdrženlivost, s níž mluví o Bohu, vedla dnes občas k názoru, že to, o čem Ježíšovi šlo, Ježíšovu věc, lze zastávat, aniž by se přitom mluvilo mnoho o Bohu; šlo mu o člověka a jeho svobodu.

Šlo mu jistě o člověka. Když však z jeho činů vyjme- me skutečnost Boha, pak zůstává jen velmi žalostný sociální recept, kvůli němuž se nevyplatí zabývat se v dnešní komplikované době ještě Ježíšovými "sociálními" představami. Ježíšova láska k člověku spočívala právě v tom, že touto láskou ^{ne}chtěl lidi při- vést pouze k nalezení sebe samých, ale chtěl přivést Boha do jejich života. To dělal hlavně tam, kde na tom zvláště záleželo; např. v životě deklasovaných. V zásadě to však platilo pro všechny. Tam, kde lidé vylučovali jiné ze svého společenství, tam bylo třeba dokázat, že Bůh udržuje své společenství s nimi. To Ježíš uskutečňoval (srv. sešit 8).

Na jeho životě fascinovalo to, že Bůh byl "zde". Ne bezdů- vodně zachovala křesťanská obec - ač se rozvíjela hlavně v ře- kém jazykovém prostoru - znění původního slova z Ježíšových úst v jeho mateřské řeči: "Abba". Toto "abba" je familiárně dů- věrné slovo pro otce, jež se jenom Ježíš odvážil obracet na to- ho, kdo je pánem nebe i země. Když křesťané toto slovo přejali, pak to vyplývalo z jejich věřícího přesvědčení, že učedník může sám orientovat svůj vztah k Bohu jen v bezprostředním základě Ježíšova života, a co více: že se smí, ba musí účastnit Ježíšo- va vztahu k jeho otci. Chceme-li tento Ježíšův vztah k otci a tím vztah každého křesťana k otci vyložit a uchopit čistě inte-

lektuálně, rozsype se nám pod rukama. Co skutečně znamená láska a lidskost Otcova, uvidíme jen na Ježíšově podmanivém způsobu, jakým přivádí Boha k lidem, a pouze tehdy, když jdeme za Ježíšem.

3.4 Úkoly

1. Jaký problém vyvstal v prvotní církvi tváří v tvář přesvědčení víry, že se v Ježíši Kristu událo poslední zjevení Boha?
2. Jak se mohl Bůh definitivně zjevit v dějinném člověku Ježíši Kristu? jakého charakteru nabyly pokračující dějiny v této události?
3. Jaký pojem poznání, protikladný k racionalisticky zúženému poznávacímu ideálu, nacházíme v bibli? Co to znamená pro lidské poznání Boha?

4. J E Ž Í Š K R I S T U S -
Z J E V E N Í B O Ž Í H O Ž I V O T A

Svým jedinečným vztahem k Bohu, bytím u Otce, Ježíš neza-
ložil pro lidi jen možnost života z Boha a s Bohem. Právě tak-
to zjevil nejvnitřnější tajemství Boha samého jakožto Otce,
Syna a Ducha.

4.1 S y n - c e s t a k o t c i

4.11 Ježíš je ten, který je u Otce

Byli jsme dlouho ohromeni zjištěním, že Ježíš pravděpodob-
ně nepoužíval sám pro sebe žádný z titulů, jimiž ho označujeme
my. (srv. sešit 6/3). Jako "Syn Boží" se neprojevoval tak, že
by si výslovně na tento titul činil nárok, ale spíše tím jedi-
nečným způsobem, jímž mu byl Bůh přítomen, způsobem vrcholícím
v jeho smrti a vzkříšení. Nežil zřejmě ani tak z nějakého "ti-
tulu". Nebyl ani tak "sám u sebe". On sám, ve své nejosobnější
jedinečnosti, byl "u Otce". Právě tím se vyznačuje jeho vlast-
ní existence.

Nic více, ale také nic méně, nechtěla říci křesťanská nauka,
když ho později označila jako "Boha z Boha" a "jedné podstaty
s Otcem" (srv. sešit 10). Právě tím, jak jedinečně a radikálně
je Ježíš "u Boha", je on sám skutečný Bůh. To však také zname-
ná, že Ježíšovo "bytí u Otce" patří k Boží "podstatě" samotné.
Právě proto není Syn nijak menší než Otec.

4.12 Ježíš je ten, který přichází od Otce

Vycházíme-li takto od Ježíšova konkrétního vztahu k Bohu,
mohla by se nám nově osvětlit výpověď, uložená už v Novém záko-
ně: Ježíš je "preexistentní" Syn Otce (srv. seš. 6/2.5 a 3.11).

Ten, kdo pochopil, že Ježíš není skutečně méně než Bůh,
kdo vidí, že Ježíšův pohyb k Bohu je nejvnitřnějším životem
Boha samého, musí v lidském pojmovém myšlení dojít k představě,
jakou je např. preexistence. Ježíš není tím, čím je, proto, že
by se člověk v něm pozvedl z vlastní síly k Bohu; to nemůže
žádný člověk. Ježíš může být tím, čím je, jenom proto, že on je
Boží láska, která už z Boha vychází.

vposledku pochází sice každý člověk od Boha, Bůh je základem nás všech. V tom spočívá také zásadní příbuznost všech lidí s Ježíšem. Ale Ježíš není přece "jen" jeden z nás. Je zakořeněn v Bohu tak, jako je v Bohu zakořeněna jeho vlastní láska, protože je "milovaným synem" (Kol 1,13). Tím se v Ježíšově existenci zjevuje i něco z vnitřního života Božího.

4.13 Ježíš je stálá cesta k Otci

Co Bůh skutečně je, to pozná ovšem jen ten, kdo jde cestou, již je Ježíš sám (srv. Jan 14,6). Kdo však jde ve víře onou cestou, již je Ježíš, ten pozná, že tato cesta je neméně důležitá než cíl - Otec. Neboť cesta - Ježíš - patří k vnitřnímu životu Boha samého, protože ona je pohybem lásky, vycházející z Boha a k Bohu vedoucí.

proto také cíl na konci cestu ne pohlcuje. pohyb z Boha, a k Bohu, zůstává.

Nastane sice "čas", kdy tato cesta jakožto dějinná cesta už proběhne všechny své vývojové stupně. Cesta má smysl přece jen tehdy, když "neprobíhá", ale vede k cíli. Tak je přece cesta Ježíšova už od jeho nanebevstoupení pro něho samotného u cíle, dokonána u Otce. V jeho věřících však probíhá Ježíšova cesta jako poutnická cesta dále - v plné moci Ježíšově. Ale i této poutnické cestě je přislíbeno dovršení.

Dovršení na konci nepřinese tedy strnulý klid, v němž už není pohybu, ale bude čistou láskou. právě dynamika přetrvávající lásky bude blažeností pro člověka.

To naznačuje sv. Pavel, když říká, "potom bude konec, až odevzdá království Bohu Otci, až zničí veškeré panství a veškerou moc a sílu. Musí totiž kralovat, dokud si nepoloží všechny nepřátele pod nohy. Jako poslední nepřítel bude zničena smrt. ... Když však praví, že všechno je mu podřízeno, je vidět, že všechno kromě toho, jenž mu všechno podřídil. Až mu bude všechno podřízeno, tu i Syn se podřídí tomu, jenž mu podřídil všechno, aby Bůh byl všechno ve všem." (1 Kor 15,24-28)

4.2 D u c h - s p o l e č e n s t v í s B o h e m a v B o h u

4.21 Cesta k Otci skrze Syna v duchu

Kdo je ve své víře na cestě s Ježíšem, dochází současně společenství s duchem. To ani tak neznamena, že by člověk na

této cestě Božího Ducha "potkával" jako jakýsi protějšek, podle svědectví písmo můžeme jít cestou s Kristem pouze "v" Duchu; "Nikdo nemůže říci: Ježíš je pán, leda v duchu svatém." (1 Kor 12,3)

4.22 V Duchu se dává Bůh sám

Můžeme-li mít společenství s Bohem a Ježíšem jen "v" Duchu, je tomu tak proto, že Duch je vlastní "niternost" Boží. Tato "niternost" neleží však kdesi hluboko v Bohu, jak si tento pojem vytváříme podle niterného našeho lidského srdce. Člověk je ve své niternosti zcela u sebe a sám pro sebe. Bůh je naopak ve své niternosti společenstvím. právě to, co se děje mezi Ježíšem a Bohem, je nejvnitřnější Boží život. "Bůh je láska", říká písmo svaté. Láska se děje. Tam, kde se děje, je život.

To je dimenze Ducha, jež nám není uzavřena, ale jsme do ní "skrze" Ježíše přijati. On dává tohoto Ducha, a v tomto Duchu nás také přijímá Otec. Otec nás přijímá do společenství, jež je mezi ním a Synem. proto také může písmo říci, že to je Otec, který nám dává "Ježíšova Ducha".

Jestliže Duch je Boží láska, pak přirozeně stále proudí do všeho toho, co Bůh ve své tvůrčí, rozdávající lásce tvoří. Duch se vznáší už nad počínajícím stvořením. Ježíš už přichází ze síly Ducha. Ale plnost Ducha je přítomna v dějinách teprve tenkrát, když se Ježíš krajním způsobem odevzdává Otci a ve své oslavě přijímá Otcovu odpověď.

V tomto smyslu může Janovo evangelium říci: "Neboť Duch svatý nebyl dosud dán, poněvadž Ježíš nebyl ještě oslaven" (Jan 7, 39). Bůh sice stále přicházel. potud byl stále "zde" a i jeho Duch byl v dějinách přítomen. Ale teprve Ježíš a dovršení jeho cesty přinášejí na tento svět plnost Ducha.

4.23 V Duchu jsme přijímáni do Boží lásky

Takové je tedy dovršení spásné cesty Ježíšovy, jež přijímá lidi do společenství s Bohem. Zjevení Boží totiž není grandiosní předvedení Boží slávy před očima žasnoucího, ale vposledku nezúčastněně zírajícího člověka. Zjevení chce účinnou spoluúčast na milujícím společenství v Bohu, ba ono samo je touto spoluúčastí, darovanou od Boha. Duch sám je tímto společenstvím, v němž se nacházíme "mezi" Ježíšem a Otcem.

To neznamená, že Duch - naše společenství s Bohem a mezi sebou- vzniká teprve naší společnou lidskostí a solidarizací. Je jisté, že naše láska v tomto dění není nedůležitá. Ale království Boží je i ve svém dovršení skryto v lásce, jež tu byla už předem, nejprve v nezbadatelném tajemství Božím a skrze Ježíše pak také v nás všech a pro nás všechny.

4.3 Ú k o l y

1. podle dřívější obecné představy nám Ježíš dal výslovná poučení o tajemství trojjediného Boha. v tomto sešitě se naopak tvrdí, že nám Ježíš "přímou o Bohu řekl velmi málo". v jakém smyslu můžeme a smíme v Ježíši přesto vidět přístup k nejvnitřnějšímu tajemství Božímu a zjevení tohoto tajemství?
2. Tento sešit má společné téma: Bůh - všechno ve všem. Na druhé straně je v něm výpověď, že "před průlomem Boží slávy člověk nemizí, nezaniká". Jak je možné - především vzhledem k tomu, co jsme řekli ke konci - tento zdánlivý rozpor vyřešit?